

علی باقریان

کوهر شاهوار ۱۹

۱۲ بوی اد دو گیتی ز بدرستگار
نکوکار گردی بر کردگار
۱۳ به گفتار پیغمبر راه جوی
دل از تیرگی ها بدین آب شوی

۱۱ دلت گر نخواهی که باشد نژند
همان تا نگر دی تن مُشتمند
۱۲ چو خواهی که یایی ز هر بدر ها
سر اندر نیاری^{۱۱} به دام بلا

۱- نژند: اندوهگین ۲- آندر نیاری: داخل نکنی ۳- بوی: باشی ۴- خداوند:
۱۵ ارا ۵- تنزیل: قرآن ۶- مقصود این است که پیامبر باید و نباید را تعیین کرده
است.

برای شنیدن این ابیات، کدر و بهر ورا اسکن کنید:

اهالی ادبیات کودک و نوجوان

درباره سهم مشهد از این وادی می گویند

شهر با کبریتی روشن است

محبوبه عظیم زاده

گفت و گو

چه عواملی در تعیین سهم یک خطه از ادبیات کودک و نوجوان مؤثرند؟ جز تعدد و تنوع مراکز فرهنگی یا کتاب فروشی ها و کتابخانه ها در سطح شهر. در این زمینه باید از چه موضوع های دیگری یاد کرد؟ سؤال خاص تر اینکه، شهرمان. مشهد. در جایگاه یک کلان شهر. چه سهمی از حوزه ادبیات کودک و نوجوان دارد؟
ما این سؤالات را با سه تن از اهالی هنر و ادبیات که به صورت تخصصی در حوزه کودک و نوجوان فعالیت می کنند در میان گذاشته ایم و نظرشان را در این باره جویا شده ایم. حمزه خوشبخت (مروج کتاب و عضو شورای کتاب کودک) و نیلوفر نیک بنیاد (نویسنده) و لیلا خیامی (نویسنده و شاعر) با ما هم کلام شده اند.

● **درباب نقش آینه وار ادبیات**

حمزه خوشبخت معتقد است که ادبیات انعکاس دهنده چگونگی حضور مردمان در جامعه است و در این مسئله بین ادبیات کودک و بزرگ سال تفاوتی وجود ندارد. می گوید: «آثار خلق شده و نوع مواجهه مردمان یک شهر با ادبیات نشان دهنده همان وضعیت اجتماعی است که در آن زیست می کنند. نقش ادبیات می تواند نقشی آینه وار باشد. در خصوص ادبیات کودک و نوجوان، این آینه وار بودن گاهی است برای شناخت کودک از خودش. جهان پیرامونی اش. و دنیاهایت. نقش آفرینی اجتماعی کودک در جهان فرداهای بزرگ سالی.»

او صحبت هایش را این گونه ادامه می دهد که «ادبیات، برخلاف تئاتر، سینما، موسیقی و... امری است که نمود آن دیرپای است. در عالم ادبیات کودک، به نظر می رسد نمود یک اثر را

باید در تداوم حضورش در ضمیر کودک جست و حرکت آن برای ورود به عالمی بزرگ تر و بیان تردیدها و دگرگونی های نوجوانانه و سفری که مخاطب ادبیات کودک دیروز به عالم ادبیات جدی بزرگ سالی اش می کند، به بیان دیگر، همان طوره که از صفر سالگی نیازهای جسمی و روانی و اجتماعی کودک با کتاب هایی برطرف می شود که اولین رنگ ها و صداها و آواها را به او نشان می دهد. در هفت سالگی ادبیات او را با خیابان و شهر و تفاوت فردی و مسائلی از این دست روبه رو می کند و در نوجوانی، به عنوان مثال - با معرفی الگوهای شخصیتی، تا در بزرگ سالی که - مثلا. او را با بخوف پیوند می زند.»

● **مسئله قابل تأمل عدالت آموزشی**

اما. اگر به دنبال این باشیم که در یک سنجش نسبی نمود امروزین ادبیات کودک و نوجوان را در یک شهر برآورد کنیم. باید به چه نکاتی توجه کنیم؟ خوشبخت معتقد است که

قسمت اول: مشهد مال همه بچه های شهر است

پیش و بیش از هر چیز می توان به سراغ نوع عرضه و تقاضا در حوزه ادبیات رفت. و توجه به چند امر می تواند راه گشای یک نگاه آماری نسبی باشد. اما چه اموری؟ چگونگی رابطه کتاب فروشی های شهر با ناشران معتبر کودک و نوجوان، مقدار تنوع ادبیات کودک و نوجوان در کتاب فروشی ها. میزان آشنایی کتاب فروش های شهر با نویسندگان و مترجمان ادبیات کودک و نوجوان. چگونگی آشنایی و ارتباط کتاب فروشی ها و مراکز آموزشی شهر با مسئله ترویج کتاب کودک. میزان حضور مروجان کتاب کودک. میزان کتاب فروشی ها. تعداد مراکز آموزشی. و. در یک نگاه کلی تردمتن شهر. چگونگی ارتباط مدارس و مراکز آموزشی با کتاب فروشی های فعال کودک و نوجوان. میزان شناخت مدارس و مراکز آموزشی و کتابخانه های عمومی شهر از نویسندگان و مترجمان ادبیات کودک و نوجوان. چگونگی حضور نویسندگان

و مترجمان در کتاب فروشی ها و مدرسه ها و مراکز آموزشی و کتابخانه های عمومی. میزان استقبال از حضور نویسندگان و مترجمان و مروجان ادبیات کودک و نوجوان در یک شهر. و چگونگی رابطه جامعه بزرگ سال شهر با مقوله کتاب خوانی و ادبیات کودک و نوجوان. همه. از عواملی است که این فعال ادبی حوزه کودک به آن اشاره می کند.

البته به این فهرست می توان امر مهمی را اضافه کرد که جای تأمل بیشتری دارد. این امر مهم. به گفته حمزه خوشبخت. میزان عدالت آموزشی و ترویج ادبیات کودک و نوجوان در یک شهر است. به بیان تفصیلی تر. «باید دید و سنجید که کودکان و نوجوانان یک شهر. فارغ از طبقه اجتماعی و نژاد و زبان و ملیت. چه میزان از کتاب کودک و فعالیت های ترویجی بهره مند هستند. مروجان یک شهر چقدر تلاش می کنند ادبیات را به متن شهر ببرند. کدام مناطق شهر از فقر ترویج ادبیات رنج می برد و

● **مشهد. چیزی فراتر از «سجاد» و «هفت تیر»**

خوشبخت. که در قالب مروج کتاب بارها و بارها در مشهد حضور پیدا کرده و برای کودکان و نوجوانان این شهر قصه و کتاب سوغات به همراه آورده. در بخش آخر صحبت هایش درباره سهم مشهد از ادبیات کودک و نوجوان می گوید: «تجربه من

ناشران تخصصی در استان ها چاره ای جز این نیست. همان اندک ناشرانی که در مشهد به صورت تخصصی فعالیت دارند و آثار ارزشمندی تولید می کنند. اکثرا. در پی تولید آثار مذهبی هستند که این اتفاق زمینه انتشار آثار آزاد را در این شهر محدود کرده است.»

● **جای خالی نشریات تخصصی**

این شاعر و نویسنده بر این باور است که برای ارتقای سطح ادبیات کودک و نوجوان یک شهر. علاوه بر فروشگاه های تخصصی و نشست های تخصصی و همایش ها و ناشران متخصص و کارآمد. نشریات تخصصی بسیار حائز اهمیت است و می تواند بین مخاطب و تولیدکننده اثر ارتباط متقابل و مداوم ایجاد کند: «به اعتقاد من. اهمیت این گزینه به چند دلیل بسیار بیشتر از سایر گزینه هاست: اول اینکه نشریات تخصصی حاوی مطالب متنوع و به روز است و به راحتی می تواند به نیاز مخاطب با هر سلیقه ای پاسخ بدهد. همچنین. نشریات. به دلیل قیمت پایین تری که دارند. به راحتی در دسترس مخاطب قرار می گیرند. به علاوه. اغلب آثار منتشر شده در نشریات آثار

● **مشهد. عقب ران رقم و همدان**

لیلا خیامی می گوید به صورت کلی خراسان بزرگ. در کنار تهران و همدان و قم. یکی از قطب های ادبیات کودکان و نوجوانان کشور ماست و اکثر شاعران و نویسندگان خراسان اهل مشهد هستند و در مشهد سکونت دارند. هرچند این قشر توسط مسئولان خیلی جدی گرفته نشده اند. «در تهران. همدان یا قم. توجه بیشتری به شاعران و نویسندگان کودک و نوجوان می شود. فضای مناسبی برای فعالیتشان ایجاد می شود و همایش های تخصصی بیشتری در این شهر برگزار می شود. اگر مشهد را با قم مقایسه کنیم. باید بگوییم قم بخش عظیمی از نشریات کودک و نوجوان کشور را در دست دارد. جشنواره های تخصصی در این زمینه برگزار می کند. و همه این ها به این دلیل است که مسئولان این شهر ادبیات کودکان و نوجوانان را جدی گرفته اند. همدان هم وضعیت بهتری نسبت به مشهد در این زمینه دارد. در مشهد. اگر فعالیتی هم صورت می گیرد. بیشتر اختصاص به همایش ها و جشنواره های مذهبی دارد.

در زمینه انتشار آثار هم هنوز مرکزیت با تهران است و بیشتر نویسنده ها. چه در خراسان چه در سایر استان ها. آثار خود را برای انتشار به تهران می فرستند و به دلیل فقدان

تعدادی از آثار خیامی

قسمت دوم: بالای سر بچه های شهرمان بمانیم

● **خود افراد مانع هستند. نه لزوما نهادها**

او یک نکته دیگر را هم به صحبت هایش اضافه می کند که البته منحصر به حوزه ادبیات کودک نیست و به صورت کلی ادبیات و رسانه و هر فعالیتی را که به فرهنگ و هنر مرتبط است شامل می شود. «چیزی که برای من در این چند سال مشهود بوده باوری است که بسیار ناراحت کننده است و آن را از بسیاری شنیده ام. که وقتی حرفه ای تر می شوند و در حوزه فعالیتشان متخصص تر می گویند دیگر مشهد جای پیشرفت ندارد و اگر قرار است کار کنیم یا پیشرفت کنیم. باید به تهران برویم. اگر من. به این بهانه که جای پیشرفت نیست. بروم و فقط با ناشران تهرانی کار کنم یا هیچ رویدادی در این شهر برگزار نکنم. پس بطور می خواهم شهرم سهم بیشتری داشته باشد؟ این قضیه خودش یک مانع است. یعنی خود افراد. صرفا نمی توانیم بگوییم چون نهادها فعالیت نمی کنند یا وزارت ارشاد یا دولت کاری نمی کند این اتفاقات رقم می خورد. خود افراد هم تمایلی ندارند که شهرشان سهم پررنگ تری در فرهنگ و هنر داشته باشد. فکر می کنم اولین قدم این است که

هرکس خودش این عرق را داشته باشد که وقتی من دارم اینجا زندگی می کنم. اگر کاری هم می کنم. خوب است که تأثیرش را لااقل. در وهله اول. در شهر خودم ببینم.»

تعدادی از آثار نیک بنیاد

● **باید دانسته های آکادمیک**

● **راه به مرحله اجرا برسایم**

نیلوفر نیک بنیاد نیز بر این باور است که مجموعه ای از عوامل در کنار هم می توانند تعیین کنند که یک شهر چه سهمی از ادبیات کودک و نوجوان دارد و اضافه می کند: «از نظر آکادمیک. اینکه رشته ادبیات کودک و نوجوان در دانشگاه های آن شهر وجود دارد یا نه نیز عاملی تعیین کننده در این زمینه است. و حتی اینکه. اگر این رشته وجود ندارد. در سایر رشته ها در حوزه ادبیات کودک فعالیت انجام می شود یا نه. اما حقیقت این است که مشهد سهم پررنگی در حوزه ادبیات کودک و نوجوان ندارد. در حالی که باید داشته باشد. چون پتانسیلش را دارد. این ظرفیت اما به مرحله اجرا نمی رسد. به عنوان مثال. درباره کتاب فروشی های تخصصی این حوزه باید بگوییم که از سال ها پیش فقط یکی یا دوتا وجود داشت که کم کم جمع شد و در سال های اخیر جایی مثل 'بوکتاب' شکل گرفته یا 'شازده کوچولو' که هنوز دارد فعالیت می کند. تعدادشان اما خیلی کم است؛ در واقع. به نسبت کلان شهری مثل مشهد

این تعداد خیلی کم است. ناشر تخصصی کودک و نوجوان هم فکر نمی کنم در مشهد داشته باشیم. تا جایی که من اطلاع دارم. 'به نشر' کارهایی برای

